

RIIGIKOHTU PRAKTIKA ÜLEVAADE OKTOOBER 2022

KRIMINAALKOLLEGIUMI LAHENDID

Lahendi kuupäev	Kohtuasja number	KOKKUVÕTE
04.10.2022	1-21-2243/43	<p>Dokumendi kirjalik vorm ja kohtumenetluse vahetuse põhimõtte järgimine ringkonnakohtus</p> <p>Riigikohtu kriminaalkolleegium selgitas, et dokumendi kirjalik vorm eeldab omakäelise või digitaalse allkirja olemasolu. Samas ei nõua seadus e-kirja teel edastatava apellatsiooniteate allkirjastamist. Kolleegium kordas lahendis ka oma varasemat seisukohta, et tehes apellatsioonimenetluses sama tõendikogumi põhjal maakohtust diametraalselt erineva otsuse olukorras, kus menetluse raskuspunkt on isikuliste tõendiallikate usaldusväärsuse hindamisel, peab ringkonnakohtul asja arutamiseks kirjalikus menetluses olema kaalukad põhjendused.</p> <p>Otsuse annotatsioonid koos märksõnadega on leitavad siit.</p>
05.10.2022	1-20-8308/70	<p>Ehtsa valiktuvastamise võtte pole lubatud</p> <p>Maakohtus tunnistas süüdistatava süüdi KarS § 184 lg 2¹ järgi. Ringkonnakohtus tühistas maakohtu otsuse osaliselt ja tunnistas süüdistatava süüdi kas KarS § 184 lg 2 p 1 või § 184 lg 2¹ järgi (ehtne valiktuvastamine).</p> <p>Riigikohus leidis otsuses, et tunnistades isiku süüdi kas ühe või teise kuriteokoosseisu järgi, rikub kohus oluliselt kriminaalmenetlusõigust KrMS § 339 lg 2 mõttes. Ehtsa valiktuvastamise võtte kasutamine pole lubatud ja toob kaasa kohtuotsuse tühistamise ning kriminaalasja uueks arutamiseks saatmise.</p> <p>Otsuse annotatsioonid koos märksõnadega on leitavad siit.</p>
07.10.2022	1-21-3082/28	<p>Lähedase isiku surma põhjustamisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamine</p> <p>Riigikohtu kriminaalkolleegium käsitles tehtud otsuses küsimust lähedase isiku surma põhjustamisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamisest. Kolleegium selgitas, et surmasaanu lähedased võivad esitada tsiviilhagi hukkunul endal enne surma tekkinud ja neile pärimise teel üle läinud mittevaralisekahju hüvitamiseks ka kriminaalmenetluses, kui haginõude alusfaktid kattuvad olulisel osal menetletava kuriteo tehjuludega. Surmasaanud isikul ei pruugi aga mittevaralise kahju hüvitamise nõuet tekkida, kui ta elas</p>

		<p>pärast tervisekahjustuse saamist väga lühikest aega ega saanud vigastuste raskuse tõttu sel ajal tajuda endaga toimuvat ning tunda olulist füüsilist või hingelist valu ja kannatust. Veel selgitas kolleegium, et kohtupraktikas ei ole esitatud ammendavat loetelu erandlikest asjaoludest, mis annavad surmasaanu lähedasele õiguse nõuda mittevarelise kahju hüvitist VÕS § 134 lg 3 alusel. Surma saabumise asjaolude erandlikkusele peab andma hinnangu kohus. Kahju hüvitamise nõude tekkimise seisukohalt ei ole ainumäärav, et lähedase kaotanud inimene surma pealt näeb või kas ja kui ruttu satub ta sündmuskohale, kus tema lähedane hukkus. Järelduse lähedase iseäranis traumaatiliste üleelamiste kohta, mis annab alust rääkida erandlikust asjaolust VÕS § 134 lg 3 tähenduses, saab teha ka surma saabumise ebatavaliselt rängast viisist.</p> <p>Kolleegium märkis veel, et kui süüdistatav ega tsiviilkostja ei vaidle enne kriminaalasja lühimenetluse korras kohtusse saatmist tsiviilhagile vastu (ei esita tsiviilhagile vastust), ei tähenda see seda, et nad võtsid haginõude õigeks (TsMS § 440). Samuti ei võta KrMS § 233 lg 1 neilt õigust avaldada lühimenetluses enda seisukoht tsiviilhagi kohta alles kohtuistungil.</p> <p>Otsuse annotatsioonid koos märksõnadega on leitavad siit.</p>
13.10.2022	1-21-4529/53	<p>Laskemoon karistusseadustiku tähenduses ja liitkaristuse hilisem mõistmine</p> <p>Riigikohtus selgitas otsuses, et laskemoon KarS § 418 tähenduses hõlmab ka püssirohtu kui laskemoona komponenti. Samuti selgitas kolleegium karistuse hilisemat mõistmist olukorras, kus isik paneb uued süüteod toime nii katseajal kui ka pärast katseaja lõppu.</p> <p>Otsuse annotatsioonid koos märksõnadega on leitavad siit.</p>
18.10.2022	1-20-7409/130	<p>Tagajärje omistamise eeldused</p> <p>Riigikohus kordas varasemas praktikas väljendatud seisukohta, mille kohaselt peab tagajärje omistamiseks esmalt ekvivalentsusteooria alusel tuvastama põhjusliku seose teo ja tagajärje vahel ning seejärel kontrollima, kas tagajärje saab isikule ka normatiivselt omistada.</p> <p>Otsuse annotatsioonid koos märksõnadega on leitavad siit.</p>
21.10.2022	1-21-3307/43	<p>Ähvardamine (KarS § 120) järgi, teo õigusvastasuse hindamine ja isiku varasemate ütluste avaldamine KrMS § 289 lg 1 järgi usaldusväärse kontrolliks</p> <p>Riigikohus kordas otsuses seisukohta, et tuvastades KarS § 120 (ähvardamine) koosseisu tunnustele vastavat tegu, ei saa ähvardaja öeldut või tehtut alati vaadata rangelt iseseisvalt, s.o lahutatult kas konkreetset sündmustikku või ka isikute omavahelisi suhteid iseloomustavast ülejäänud kontekstist. Mõnel juhul peab ähvarduse sisuks olevat tegevust hindama ka koostoimes teiste, kaasnevate ning tuvastatud asjaoludega.</p> <p>Kolleegium märkis ka, et koosseisupärase teo tuvastanud kohus peab kontrollima, kas tegu oli õigusvastane. Kui esinevad asjaolud, mis võivad teo õigusvastasuse välistada (nt hädakaitse), kuid kohus jätab vastava analüüsi tegemata, siis on see käsitatav kohtuotsuse põhjendamise kohustuse (KrMS § 305¹ lg 1) rikkumisena. Ka selgitas kriminaalkolleegium ülekordavalt, et hädakaitse seisund võib tekkida muu hulgas sellise ründe korral, mis ei vasta ühelegi süüteo koosseisule, ja leidis, et ründeks võib olla ka teise isiku privaat- ja intiimsfääri märgatav ning lubamatu rikkumine.</p> <p>Kolleegium kordas ka seisukohta, et kohus saab isiku ütluste usaldusväärse kontrollimiseks avaldada tema kohtueelses menetluses antud ütlusi (sh ütlusi, mis on talletatud ütluste olustikuga seostamise protokollis) üksnes KrMS § 289 lg 1 järgi kohtumenetluse poole taotluse alusel ristküsitluse käigus, kui kohtus antud ütlused on vastuolus kohtueelses menetluses antutega. Kui isik esitab kohtuistungil faktiväite, mida ta varem ei maininud ja mis osutab hoopis uuele kuriteole, siis viitab see tõendiallika</p>

		<p>võimalikule ebausaldusväärsele ja lubab kohtueelses menetluses antud ütlused KrMS § 289 lg 1 järgi avaldada.</p> <p>Otsuse annotatsioonid koos märksõnadega on leitavad siit.</p>
21.10.2022	1-22-225/35	<p>Lõppenud juriidilise isiku endise kaitsja menetlusseisund ja menetluse lõpetamise määruse vaidlustatavus</p> <p>Riigikohus selgitas määruses kriminaalmenetluse avaliku menetlushuvi puudumise tõttu lõpetamise määruse vaidlustatavust. Kolleegium leidis, et määruskaebus, milles tuginetakse juriidilisest isikust kahtlustatava või süüdistatava õigusvõime puudumisele, ei ole KrMS § 385 p-s 10 sätestatud edasikaebepiirangust hõlmatud. Samuti selgitas kolleegium, et ehkki kaitsja on iseseisev menetlusosaline ja kohtumenetluse pool, on tema kriminaalmenetluses osalemise eeldus kaitsealuse olemasolu. Juriidilisest isikust kahtlustatava või süüdistatava lõppemisel lõppevad ka tema kaitsja volitused. See aga ei välista senise kaitsja õigust esitada kriminaalmenetluses taotlusi ja kaebusi kas enda või lõppenud juriidilise isiku õigusjärglase huvides. Sellisel juhul ei tegutse isik aga enam mitte kaitsjana, vaid näiteks kolmanda isiku, menetlusvälise isiku või nende esindajana.</p> <p>Seoses menetlusvälise isiku määruskaebeõigusega selgitas kolleegium, et kuna karistusõiguslik vastutus (isiku süü) juriidilise isiku õigusjärglasele üle ei lähe, puudub viimasel seadusega kaitstud huvi tema õiguseellase suhtes kriminaalmenetluse lõpetamise aluse muutmiseks ja ta ei saa menetluse lõpetamise määrust vaidlustada. Samuti ei ole seadusega kaitstud õigusjärglase huvi saada riigilt tagasi õiguseellase poolt menetluse lõpetamisel võetud kohustuste täitmiseks loovutatu ja nõuda hüvitist tema menetluskulu eest, kui selline nõue on esitatud õiguste kuritarvitamiseks.</p> <p>Veel märkis Riigikohus, et KrMS § 366 p-s 5 sätestatud teistmisalusele ei saa üldjuhul tugineda isik, kes enne teistetavas kriminaalasjas kohtulahendi tegemist teadis nii seda faktilist asjaolu, millele ta teistmisavalduses tugineb, kui ka selle asjaolu õiguslikku tähendust, ent jättis kohtu kõnesolevast asjaolust teavitamata, ehkki tal oli mõistlik võimalus seda teha.</p> <p>Määruse annotatsioonid koos märksõnadega on leitavad siit.</p>
24.10.2022	4-21-4828/40	<p>Väärteo aegumine</p> <p>Riigikohus kordas väärteo aegumisega seotud seisukohti. VTMS § 2 ja KrMS § 7 lg 3 koosmõjus tõlgendatakse väärteomenetluses kõrvaldamata kahtlus, sh väärteo toimepanemise ajaga seoses, menetlusaluse isiku kasuks. VTMS § 29 lg-st 3 järeldub, et aegumine on väärteomenetluses absoluutne menetlustakistus, mis ei võimalda asja edasist menetlemist. Kui väärteo toimepanemisest on möödunud kaks aastat, kolme aasta erand ei kohaldu ja väärteo aegumine pole vahepeal peatunud, tuleb väärteomenetlus aegumise tõttu lõpetada.</p> <p>Otsuse annotatsioonid koos märksõnadega on leitavad siit.</p>

TSIVIILKOLLEEGIUMI LAHENDID

Lahendi kuupäev	Kohtuasja number	KOKKUVÕTE
12.10.2022	2-20-8655/32	<p>Osaniku hääletamiskohustus</p> <p>Riigikohus selgitas, et osanikul võib olla kohustus hääletada juhatuse liikme vastu kahju hüvitamise nõude esitamise poolt, kui on tuvastatud asjaolud, mis selgelt viitavad juhatuse</p>

		<p>liikme ametikohustuste rikkumisega osaühingule kahju tekitamisele, ning ei esine asjaolusid, mille kohaselt ei ole kahju hüvitamise nõude maksmapanek selgelt vastuolus osaühingu huviga. Kolleegium selgitas, milliseid asjaolusid tuleb sellise kohustuse olemasolu hindamisel kaaluda.</p> <p>Lisaks selgitas kolleegium, et ka osaühingu endise juhatuse liikmega õigusvaidluse pidamise otsustamine ja selles vaidluses osaühingule esindaja määramine on osanike pädevuses, samuti ei muuda asja see, kui osaühingul on mitu juhatuse liiget.</p> <p>Viimaks kinnitas Riigikohus positiivse tuvastushagi võimalikkust, mille rahuldamise korral saab alates kohtuotsuse jõustumisest lugeda tehtuks osanike otsuse, mis oleks tehtud häälte õige lugemise korral või mille tegemiseks osanikud olid õiguslikult kohustatud. Sellise positiivse tuvastushagi rahuldamise eeldusena peab kohus tuvastama, et osanikel oli seadusest, põhikirjast vm õiguslikust alusest tulenev kohustus teatud viisil, kuid nad ei teinud seda. Samuti on sellise hagi rahuldamine võimalik häälte vale lugemise korral, millisel juhul saab kohus tuvastada, millise sisuga otsus oleks häälte korrektsel arvestamisel vastu võetud.</p> <p>Otsuse annotatsioonid koos märksõnadega on leitavad siit.</p>
26.10.2022	2-19-18842/42	<p>Maksuvõla tasaarvestamine maksukohustuslase tagastusnõudega pärast maksukohustuslase pankroti väljakuulutamist</p> <p>Riigikohus selgitas, et pärast maksukohustuslase pankroti väljakuulutamist saab maksuhaldur pankrotivõlausaldajana maksuvõla tasaarvestada võlgniku tagastusnõudega pankrotiseaduses sätestatud korras. Maksuvõla tasaarvestamiseks võlgniku tagastusnõudega peab tasaarvestusolukord olema olemas võlgniku pankroti väljakuulutamise ajal, tasaarvestuseks kasutatav nõue võlgniku vastu võlgniku pankrotimenetluses kaitstud ning võlausaldaja esitanud tasaarvestusavalduse. Tasaarvestuse lubatavus pärast pankroti väljakuulutamist lisandunud tagastusnõuetega ei sõltu sellest, millal need lisandusid võlgniku ettemaksukontole. Samuti ei ole tähtsust deklaratsiooni esitamise ajal. Tasaarvestus on lubatav ka siis, kui võlgniku nõudeõigus võlausaldaja vastu on seotud pankrotieelse perioodiga. Küll aga on tasaarvestamine ilma nõuetekohase tasaarvestusavalduseta võlgniku ettemaksukontol olevat pankrotivara käsutades lubamatu.</p> <p>Otsuse annotatsioonid koos märksõnadega on leitavad siit.</p>
26.10.2022	2-20-15758/39	<p>Ühisvara jagamise kohta tehtud kohtuotsuse täitmise korra kindlaksmääramine</p> <p>Riigikohus selgitas, et kui abikaasade ühisvara jagamist nõuab võlausaldaja, kelle nõue ei ole PKS § 33 lg 1 mõttes ühisvaral lasuv kohustus, ei saa kohus TsMS § 445 lg 1 järgi määrata taotluse alusel kindlaks otsuse täitmise viisi ja korda, mille kohaselt tuleb ühisvara jagamise tulemusena tekkiva võlgniku lahusvara arvel kohtutäituril enampakkumisel saadud rahast täita võlausaldaja vastu olev kohustus. Tegemist on kohtuotsuse täitmise küsimusega, mis tuleb kohtutäituril lahendada ühisvara jagamise kohta tehtud kohtulahendi sundtäitmisel täitemenetluse seadustikus sätestatud korras. Kolleegium märkis ka seda, et ühisvara jagamise nõude esitanud hagejal ei ole teiste võlgniku võlausaldajate ees tulemi jaotamisel eelisõigust</p> <p>Määruse annotatsioonid koos märksõnadega on leitavad siit.</p>

HALDUSKOLLEGIUMI LAHENDID

Lahendi kuupäev	Kohtuasja number	KOKKUVÕTE
11.10.2022	3-19-1340/25	<p>Hüvitamislõuete 10-aastase tähtaja ennistamise aluseks võib olla avaliku võimu pikaajaline tegevusetus registriandmete parandamata jätmisel</p> <p>Riigikohus selgitas, et avaliku võimu tegevusetus registriandmete parandamata jätmisel on hüvitamislõuete tähtaja ennistamise aluseks, kui see ei võimaldanud kaebajal aru saada enesele kahju tekkimisest. Professionaalsel kinnisvaraarendajal ei olnud suuremat kohustust teada, et ta ei ole saanud avaliku veekogu osa omanikuks, kui samal ajal kinnitavad omanikuks olemist kinnistusraamatu ja maakatastri andmed, maamaksu teated ja muud avalik-õiguslikud menetlused, millest lähtusid ka avaliku võimu asutused ise. Need erandlikud asjaolud võisid kolleegiumi hinnangul süvendada kaebaja usaldust kehtiva olukorra suhtes.</p> <p>Määruse annotatsioonid koos märksõnadega on leitavad siit.</p>

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEGIUMI LAHENDID

Lahendi kuupäev	Kohtuasja number	KOKKUVÕTE
31.10.2022	5-22-4/13	<p>Uudse ohtliku nakkushaiguse tõrjumise meetmete kehtestamiseks volitavate seaduse normide põhiseaduspärasus</p> <p>Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium selgitas, et nakkushaiguste ennetamise ja tõrje seaduse (NETS) normid, mis volitasid Vabariigi Valitsust kehtestama koroonatõendi nõude (nõue, et karantiinist või muudest koroonapiirangutest vabanemiseks peab isikul olema tõend vaktsineerimise, vaktsineerituga võrdsustatuse või koroonahaiguse läbi põdemise kohta), selle tõendi kontrollimise kohustuse piiratud tegevusi läbi viivate isikute poolt ja lähikontaktse karantiinist vabastamise tingimuse, et haiguse läbipõdemisest ei ole möödunud rohkem kui 180 päeva, on põhiseadusega kooskõlas. Need piirangud riivasid paljusid isikute põhiõigusi nagu liikumisvabadus, ettevõtlusvabadus, üldine eneseteostusõigus ja üldine võrdsuspõhiõigus ning võtsid oma ulatuse tõttu füüsilistelt isikutelt sisuliselt õiguse otsustada oma elukorralduse üle. Kuna füüsilistel isikutel oli piirangutest võimalik vabaneda üksnes end vaktsineerides või haigust läbi põdedes, tulenes neist ühtlasi kaudne vaktsineerimislõue.</p> <p>Selliseid piiranguid kehtestama volitavad NETS-i normid ei olnud siiski vaatamata oma üldisele sõnastusele ja määratlemata õigusmõistete kasutamisele vastuolus põhiseadusliku õigusselguse ja täpsuse nõudega. Kuigi koroonakriis ei toonud iseenesest kaasa volitusnormide täpsusele esitatavate nõuete leevendamist, peab seadusandja kriisiolukorras tegutsemiseks volitavate normide kehtestamisel arvestama põhiseaduse §-dest 13 ja 14 tulenevate riigi kaitsekohustuste täitmise vajadusega. Ohtlike nakkushaiguste leviku tõkestamine on osa riigi kaitsekohustuse täitmisest. Uuelaadseid haigusi nagu koroonahaigus, iseloomustab suur ebamäärasus ja muutlikkus. Seadusandjal ei ole juba volitusnorme luues võimalik ette näha kõiki põhiõiguste piiramise meetmeid, mis on konkreetses nakkusetõrje olukorras vajalikud. Samas ei saa see õigustada volitusnormide kehtestamata jätmist või nende kehtestamisele asumist alles</p>

nakkushaiguse puhkemisel. See ei tähenda, et seadusandja ei peaks püüdma edaspidi NETS-i normistikku täpsustada. Volitusnormistik, millega koroonaepeemia algusfaasis võis olla võimalik leppida, ei pruugi pikalt vältava kriisi hilisemates faasides olla enam piisavalt täpne.

Volitusnormid ei olnud põhiseadusevastased ka osas, milles volitasid kehtestama piiranguid korralduse ehk üksikakti vormis. Kuna üld- ja üksikaktide vahel pole selget üleminekupiiri, siis on seadusandjal märkimisväärne otsustusruum, millises vormis tuleb volitatav akt anda. Nakkushaiguse epideemilise leviku tõkestamine on reaktsioon konkreetsele, ajaliselt ja ruumiliselt piiritletud olukorrale. Selle olukorra üksikakti vormis reguleerimine ei kahjusta piirangutele allutatud isikute õiguskaitsevõimalusi. Samuti toetab piirangute kehtestamist üksikakti vormis nakkusohu kiire muutumine, millele saab üksikakti andmise menetluses lihtsamalt ja kiiremini reageerida. Riik peab siiski silmas pidama, et kui üksikaktiga kehtestatud ja suure üldisusastmega piirangud jäävad kehtima pikaks ja määramata ajaks, võivad need omandada materiaalses mõttes üldakti iseloomu ja väljuda üksikakti kehtestamiseks volitava normi piiridest.

Volitusnormid ei olnud ka ebaproportsionaalsed. Neil on legitiimne eesmärk (nakkushaiguste epideemilise leviku tõkestamine ja selle kaudu inimeste elu ja tervise kaitsmine) ning kehtestatavaid piiranguid ei saa juba volitusnormi tasandil pidada sobimatuteks, ebavajalikeks või ebamõõdukateks. Volitusnormi proportsionaalsus ei taga, et selle normi alusel antud korraldus ise on proportsionaalne, kuid seda tuleb hinnata halduskohtumenetluses.

Otsuse annotatsioonid koos märksõnadega on leitavad [siit](#).